

PLATON

DRŽAVA

Šesto izdanje

PRIJEVOD
MARTIN KUZMIĆ

UVOD I REDAKCIJA
JURE ZOVKO

Zagreb, 2009.

- Na to reče Glaukon u šali:
- O bože, kolikog li nadmašivanja! c
 - Ta ti si kriv – rekoh ja – kad me siliš, da govorim ono, što o tome mislim.
 - Nipošto ne prestani, pa bar, ako ne što drugo, raspravi usporedbu sa suncem, ako još što imaš o tome reći.
 - Ta zaista imam o tome još dosta.
 - Dakle ne izostavi ni sitnice.
 - Mislim, da ću morati mnogo; ali ipak, kako zasad bude moguće, ne ću hotimice netočan biti.
 - Ta nemoj.
 - Pomisli dakle, da je to, kao što rekosmo, dvoje, i da jedno vlada u vrsti i svijetu misaonom, a drugo opet u vidljivom – da ti se ne bi činilo, kako se igram riječima, ako bih rekao »nebo«. Dakle znaš ta dva svijeta, vidljivo, misaono? d
 - Znam.
 - Uzmi dakle crtu na dvoje nejednakih dijelova razreza-
nu, te opet reži na isti način, jedan i drugi dio, od kojih jedan predstavlja vidljivu, a drugi misaonu vrstu, i bit će ti u vidljivoj vrsti po međusobnoj jasnoći i nejasnoći jedan dio samo slike. A zovem slikama: prvo sjene, zatim odrazivanje u vodi i u predmetima, koji su guste, glatke i svijetle površine, i sve takvo slično, ako razumiješ. e
510
 - Ta razumijem.
 - Za drugi dakle dio uzimaj ono, što je nastalo prema spomenutim slikama, naime životinje oko nas, svaku biljku i svaku vrstu proizvoda ljudskoga umijeća.
 - Uzimam – reče.
 - Bi li i htio reći, da je to razdijeljeno prema istini i neistini, to jest kako je mnijenje prema znanju, tako je slika prema svojemu predmetu?
 - Bih i te kako. b
 - Pazi dakle opet, kako treba rezati i misaoni dio.
 - Kako?

– Tako, da je duša prisiljena jedan svoj dio tražiti pomoću pretpostavaka, služeći se dijelovima tada odrežanima kao slikama, ne idući na početak nego na konac; a drugi je opet dio prisiljena tražiti idući od pretpostavke, koje ne uzima za gotove, na početak i istražujući pomoću ideja samih po sebi bez slika, a ne kao prvi dio.

– To, što veliš, nisam točno razumio.

- c – Ali ćeš razumjeti kasnije, jer iza tih riječi bit će ti lakše. Mislim naime da znaš, da oni, što se bave geometrijom, računstvom i takvim stvarima, pretpostave parni i neparni broj, likove, trovrne kutove i drugo tome srodno kod svakoga istraživanja, pa pretpostavivši to kao da znaju, ne će više ništa o tome ni sebi ni drugima dokazuju, držeći, kako je to
- d svakome očito. Nego već odatle počinju ostalo raspravljati i tako dolaze točno do onoga, što su počeli razmatrati.

– Svakako to znam.

– Što ne, znaš i to, da, premda se služe vidljivim likovima i o njima govore, ne misle o njima, nego o onome, na što je to nalik, govoreći o četverokutu samome po sebi i o njegovu

e premjeru, a ne o premjeru koji crtaju, i ostalo tako: same te likove, koje prave i crtaju, od kojih imaju i sjene i slike u vodi, uzimlju opet kao slike, i nastoje vidjeti ono samo, što se

511 ne može drukčije vidjeti nego u razumu.

– Istinu govoriš.

– Za tu sam dakle vrstu govorio, da je misaona i da ju je duša prisiljena tražiti uz pretpostavke, te ne ide na početak, jer se više od pretpostavaka ne može uspinjati, nego se služi kao slikama onim, što su stvorili oni dolje, i što se pomišlja i cijeni kao potpuno točno prema onome gore.

- b – Razumijem, da govoriš o postupku o mjerstvu i u znatnostima njemu srodnim.

– Razumij dakle, da kao drugi dio misaone vrste zovem ono, što doseže sam govor snagom raspravljanja (dialegethai), ne uzimajući pretpostavke za početke nego zbilja za

pretpostavke, kao stuba i zalet; da ide do početka svega što je bez pretpostavke i kad ga dosegne, da onda opet natrag silazi do kraja, držeći se redom onoga, što je do početka; a kod toga da se uopće ne služi ničim, što je osjetilno, nego idejama samima po sebi radi ideja samih po sebi i da završi idejama. c

– Razumijem, ne doduše točno – ta čini mi se, da govoriš o velikoj stvari – nego samo toliko, da hoćeš odrediti, kako je jasniji onaj dio misaona bitka, što ga ogleda znanost raspravljanja, od onoga što ga ogledaju obične znanosti, kojima su pretpostavke kao početci; u njima su oni, koji to razmatraju, prisiljeni doduše razmatrati razumom a ne osjetilima, ali se ipak pričinja, da nemaju znanja o tome, premda se to može spoznati pomoću početka. To je zato, što oni ne razmatraju uspevši se do početka nego iz pretpostavaka. A čini mi se, da rad mjernikâ i sličnih ljudi zoveš razumom, a ne umom, držeći, da je razum između mnijenja i uma. d

– Shvatio si sasvim potpuno – rekoh ja. – I uzmi, da za ta četiri dijela nastaju u duši četiri stanja: za najgornji dio um, za drugi razum, trećemu daj ime vjerojatnost, a zadnjemu nagađanje, te ih poredaj razmjerno, promislivši, da onoliko, koliko je istine u onome za što su ta stanja, da toliko jasnoće i sama imaju.

– Razumijem, uzimam to na znanje i redam, kako veliš.